
[p1]

Haarlem 6 Juni 1882

Eerweerde Heer en hoog geachte Vriend!

Uwe zende (pak en brief)¹ heb ik gisteren in den besten welstand ontvangen. Mijn herteliksten dank brenge ik U thans, voor alle moeite die Gij met zoo groote welwillendheid voor mij gedaan hebt, door voor mij bij een te zamelen wat er nog in Vlaanderen van 't oud-germaansche oorijzer² te vinden was. Hoogelijk moet ik uwe vrindelijke hulpveerdigheid loven. Nogmaals mijn besten dank!

Voor drij maanden, eer deze zake tusschen ons tersprake gekomen was³ had ik geen het minste vermoeden dat er oorijzers in Vlaanderland te vinden zouden zijn. Ik en hadde zelfs aan de mogelijkheid daarvan niet gepeinsd - immers was mij tot voor korten tijd nog, ganschelik onbekend, dat er eenige sporen van den frieschen volkstam in uwe streke te vinden waren. En hoe veel merkweerdigs en bizonders ben ik nu door U te weten gekomen. Alles wat Gij mij aangaande deze zaken hebt medegedeeld is voor mijne studien van groot belang. Ik hoop dit, vroeg of laat, bij

[p2]

voorkomende passende gelegenheid, tot een goed geheel samen te werken. Hoe bizonder dat het laatste kortrijksche oorijzer zich nog in zoo'n fransch, met kunstbloemen opgesmukt hoofdtooisel moest verschuilen. Hoe taai is ons nederlandsche volk toch in de toepassing zijner oude zeden. Ik zende U hier bij ingesloten het portret dier kortrijksche vroue in dank terug - wijl men van haar hoofdbeugeltje niets en kan zien, en heeft het

.....

- 1 Beide niet aanwezig in het Guido Gezellearchief in Brugge.
- 2 Onderdeel van de vrouwelijke hoofdtooi in de noordelijke provincies van Nederland en Zeeland. Oorspronkelijk werd deze metalen beugel voor rond het hoofd gebruikt om mutsen of haar op de plaats te houden, maar uiteindelijk groeide het uit tot pronkstuk. Het kreeg de naam 'oorijzer' doordat het vaak enkel zichtbaar was ter hoogte van de oren. In de 19e eeuw was het oorijzer een kenmerkend onderdeel van de Friese streekdracht. Ook in Vlaanderen werden oorijzers gedragen, doch bescheidener, waaronder in Brugge, waar Gezelle ze opmerkte.
- 3 In een van zijn vorige brieven ([07/03/1882, Kortrijk](#)) vertelde Gezelle over hoe hij als kind de oorijzers van Brugse vrouwen bewonderde. Winkler had deze hoofdtooi al uitvoerig onderzocht, maar gaf in zijn [brief van 08/03/1882](#) aan niet op de hoogte te zijn van het gebruik van oorijzers in Vlaanderen. Sindsdien apprecieerde hij alle informatie die Gezelle hem hierover kon bezorgen en is het een geliefd onderwerp in hun correspondentie.

voor mijn doel geen weerde⁴ Maar haar ijzerke zal ik geerne als een antiquiteit bewaren. De beeldtenis van die honderd-jarige Zerkeghemsche was mij ook harde wel gekomen. Ik vind in haar geheele hoofdtooi (oorijzerke, muts en hoed) het oorbeeld (type) teruch van den walcherschen vrouwen-dracht. In Walcheren is dat alles kleiner, fijner, sierliker, rijker - maar het oorbeeld is volkomen 't zelfde.

En hoe vreemd - terwijl d'oude lien⁵ in uwe gou zich allen nog herinneren dat de vrouwen zulke oorijzers met gouden knoppen aan d'ooren droegen - dat niemand daarvan den naam meer kent! Wat is in de jongst-verloopene halve eeu de fransche invloed toch overweldigend sterk geweest in Vlaanderen, en welk een zware strijd heeft 't vlaamsch daar te voeren tegen het fransch. Ai! en hadden de staatkundige hartstochten en verkeerde inzichten aan beide zijden, in 1830 ons niet gescheiden, hoe veel zou in Vlaan-

..... [p3]

deren en Brabant behouden gebleven zijn wat nu onherroepelik verloren ging. Wij hebben beiden, Noord en Zuid, door die scheiding veel geleden, en wel reden om ze nu nog te beklagen!

En nu van wat anders. Wat hebt Gij ons aangenaam verrast met uw grondig geleerd en doorwrocht stuk over "leef broods"⁶ in Loquela 1, 82. Dat is studie, dat is de vrucht van noeste⁷ vlijt en helder doorzicht. Dank daarvoor! Ik ben, terstond sedert uw des betreffend verzoek, reeds op zoek achter Gaillaerds bibel⁸ Maar lijder⁹ tot heden nog met slecht gevolg. Maar 'k en geve den moed niet op, en hope aan uwe aanvraag volkomen te kunnen voldoen. Ik blijf zoeken en vorschen¹⁰ tot dat ik 't verlangde zal gevonden hebben.

.....

4 De foto zit in het Guido Gezellearchief in een oud fotoalbum op p.4 (9267 F) Gezelle schreef op de keerzijde: Overleden 1866. mutsheet in 't fr. "bonnet sans brides

5 lieden

6 Winkler verwijst hier naar het artikel Verloren Vlaamsch in Loquela: 2 (Meimaand 1882) 1, p.1-8. Hierin vraagt Gezelle zich af of er ooit een Vlaams woord bestond voor een geheel brood, zoals je in het Engels "a loaf of bread" hebt. In het Vlaams zou dit volgens Gezelle als "een leef (van) brood" klinken.

7 bedrijvig, ijverig

8 Gezelle verwijst in Loquela naar deze oude Vlaamse bijbelvertaling van Willem Gaillaerdt uit 1578 en integreert het citaat van Oudemans uit deze Bijbel: "Ende liet hem des daechs- een leefbroot gheven". Gezelle vraagt zich af of er oorspronkelijk een spatie tussen "leef" en "broot" stond.

Kan het zijn dat uwe roomsche bibel op sommige plaatsen - niet overal - een andere indeeling heeft dan onze protestantsche? Dat heb ik reeds vermoed sedert ik n° 1 van Loquela 81¹¹ in handen kreeg. Want uwe kenspreuke¹² staat aldaar en vervolgens vermeld als voorkomende "Matth. XXVII, 73." Wel, bij ons heeft Matth. XXVII maar 66 versen, geen 73. Daarentegen staan die woorden: "want oock uwe sprake maeckt u openbaer", in Matth. XXVI, 73¹³ Verder vind ik in de bibelteksten, door U in Loquela 82, bl. 4¹⁴ vermeld, de nummers 1¹⁵ 2¹⁶ en 5¹⁷ goed; daar is er ook bij ons sprake van brood. Maar 3¹⁸ 4¹⁹ en 6²⁰ benevens Richteren VII, 5

..... [p4]

en Spreuken VII, 2b niet. Daar en wordt bij ons van geen brood gerept. In onzen, zoogenoemden staten-bibel, van de jaren 1618 en '19, lees ik Exod. XXIX, 23:

"Ende een bolle broots, ende een koecke ge-olyet broots, ende een vlade²¹ uyt den korf der ongesuerde (brooden,) die voor het aengesichte des Heeren zijn sal." _

.....

Twee Vlaamse drukkers, Gillis Vander Erven uit Gent en de Brugse vader en zoon Gailliaert (Geylliaert), installeren zich noodgedwongen in Emden om buiten de greep van de inquisitie hun beroep uit te oefenen. Ze bezorgen aan hun gaststad gedurende een relatief korte tijd een comfortabele welvaart. Jan en Willem Gailliaert leveren ook bijbels voor een doopsgezind publiek en weten zich daardoor economisch sterker te positioneren. De overtuiging van hun opdrachtgevers was kennelijk van ondergeschikt belang:

- 9 helaas
- 10 in detail zoeken, speuren
- 11 Loquela: 1 (Meiavond 1881) 1
- 12 De Latijnse zinspreuk van Loquella luidde: "Loquela tua manifestum te facit."
- 13 Gezelle neemt deze correctie op in Loquela: 2 (Hooimaand 1882) 3, p.23-24. De verwijzing in de zinspreuk werd vanaf datzelfde nummer aangepast.
- 14 In het artikel Verloren Vlaamsch in Loquela: 2 (Meimaand 1882) 1, p.4 verwijst Gezelle naar enkele bijbelpassages waarin naar brood of broodbakken verwezen zou worden.
- 15 Exod., XXIX.
- 16 Num., VI, 19.
- 17 I Paral., XVI, 3.
- 18 I Reg., II, 36.
- 19 Ibid., I, 3.
- 20 Jerem., XXXVII, 20.
- 21 vlaai, plat gebak

Nummer VI, 19:

Jaarboeken XVI, 3:

"Ende hy deylde een yegelick in Israël, van den man tot de vrouwe, een yegelick een bolle broots, ende een schoon stuk (vleesch,) ende een flessche (wijns).

Daarentegen vind ik niets van brood of broodsgelijken in I Koningen II, 36:

"Daerna sondt de Koningh, ende riep Simeï, ende seyde tot hem: Bouwt een huys in Jerusalem, ende woont aldaer: ende en gaet van daer niet uyt herwaert, ofte derwaert."

En, even min in d'andere bibelplaatsen.

Hoe komt dat?

Met genoeg wil ik ook voldoen aan uw verzoek om een reke of tiene friesch. Maar ik en vat uwe bedoeling in dezen niet al te wel. Niettemin, zie hier op 't inliggend papier

..... [p5].....

..... p2.....

iets geschreven. Voldoet dit aan uwe meening? Zoo veel te beter dan. Ge kunt er mee handelen naar welgevallen, mits Ge er niets in verandert. Ik voeg er met opzet geene overzettinge bij. Mij dunkt Gij moet het zoo kunnen lezen en volkomen verstaan. Ei, zoo Ge wilt, schrijf mij de vertalinge eens op een briefkaarte en zend mij die, op dat ik zien mag of mijn vermoeden gegrond is.

En nu voor dit maal genoeg - ander werk roept mij. Ja, nog iets, ik kreeg een allervriendeliksten brief uit Brugge, handelende over zaken van taalkundigen en geschiedkundigen aard van iemand die zich Jul. Claerhout noemt, en zegt theologant te zijn. Wil dat zeggen: "student in de godgeleerdheid?"²² En kent Gij allichte dien man of jongeling? Kan ik hem getroost en openhertig antwoorden?²³ Anders, als dat laatste niet kan, doe ik het liever

.....

22 Claerhout volgde effectief een priesteropleiding in 1882 en werd in 1883 tot priester gewijd.

23 Uit latere brieven (zoals bv. de brief van [Winkler aan Gezelle van 05/11/1882](#)) blijkt dat Winkler en Claerhout correspondeerden.

niet. Ik was voor jaren eens in briefwisseling met een student te Leuven, ook over zaken van letterkundigen aard. Plotseling hield die [briefwisseling] van zijn kant op. Ik deed nader onderzoek, vrezende dat mijn jeugdigen vriend eenig onheil

..... [p6]

getroffen had. O neen! maar geestelike heeren, aan wie hij gehoorzaamheid meende verschuldigd te zijn, hadden hem die vertrouwelijke briefwisseling met een ketter verboden. Die hadden zelfs mijn laatste brieven aan hem onderschept en achter baks gehouden; hij althans en had ze niet ontvangen. Niet te min, ik verzeker U, daar stond in die brieven geen tittel noch iota van godsdienstigen of staatkundigen aard. Ik zou me schamen, wetende dat de jongeling de zoon van katholieke ouders was, zoo iets te doen. De jeugd is mij heilig; ik heb zelve een zoon. Maar die ondervinding krenkte mij bitter. Voor zoo iets wil ik mij nu waren.

Wel! mijn hoog geachte Vriend! nu groet ik U van herten; ik blijve zoeken na Gailliaerd's bibel, en hoop U eerlang het gewenschte te kunnen doen toekomen.

Vaarvell!

In troue, uw

Johan Winkler.

..... [p7]

"De alde flaemske tael, lîk as wy dy kinne ût middelieuske oorkunden, end yette ek de hioeddeiske flaemske fulksprake, lîk as dy ïn de kriten rûndum end twiske Bregge end Dûntsjerik, St-Omaers end Kortrîk spritsen wird, heth ïn mannich, mannich upsicht sa fulle likenis mei de alde end mei de hioeddeiske frîske tael - de alde seden end brûkmen fen de Flamingen end de Friesen, binammen up 't platte land, hadde sa fulle oerienstimminge mei enoar - de aldflaemske klaeyinge, foaral de hulle-prunk fen de froulin (earisers), kumth sa dudelik mei de frîske oerien - de foarnammen sawol as de skaeinammen fen Flamingen end Friesen, lîk as ek de nammen fen hiar steden end doarpen, staten end saten forteane sa'n greate lîkformigens, dat der net oan to twiveljen falt eft en diel fen 't flaemske fulk is fen frîske oarsprung. ..." ²⁴

.....

24 Deze Friese tekst werd door Gezelle gepubliceerd in het artikel Van den Friesche tale in Loquela: 2 (Alderheiligen 1882) 7, p.53, samen met zijn Vlaamse vertaling ervan: "De oude vlaemsche tael, lyk als wy die kennen uit middeleeuwsche oorkonden, end ie't ook de huidendaegsche vlaemsche volksprake, lyk als die in de kryten rondom en tusschen Brugge end Duinkerke, Sint-Omaers

.....

end Kortryk (ge)sproken wordt, heeft in menig menig opzicht zoo vele (ge)lykenis med de oude end med de huid(en)daegsche friesche tael — de oude zeden en (ge)bruik(m)en van de Vlamingen end de Friesen, by-namen op 't platte land, hebben zoo vele overèenstemminge met eenander — de oudvlaemsche kleedinge, vooral de hullepronk van de vroulien (oorijzers), komt zoo duidelyk med de friesche overeen — de voornamen zoowel als de schiednamen van Vlamingen end Friesen, lyk als ook de namen van haer steden end dorpen, staten en zaten vertoogen zoo'n groote (ge)lykvormig(nes) dat der niet aen te twyfelen valt oft een deel van 't vlaemsche volk is van frieschen oorsprong....”

Briefbeschrijving

Verzender	Winkler, Johan
Ontvanger	[Gezelle, Guido]
Verzendingsdatum	06/06/1882
Verzendingsplaats	Haarlem
Annotatie	Adressaat gereconstrueerd op basis van toegevoegde notitie.
Annotatie	Adressaat gereconstrueerd op basis van toegevoegde notitie.
Gepubliceerd in	De briefwisseling tussen Guido Gezelle en Johan Winkler. Deel 1: Inleiding en brieven (1881-1883) / door Dries Gevaert. - Gent : onuitgegeven licentieverhandeling, (academiejaar 1983-1984), p.66-69

Documentbeschrijving

Fysieke bijzonderheden

Drager	1 dubbel vel; 2 enkele vellen, 205 mm x 130 mm papier, wit papiersoort: 7 zijden beschreven, inkt
Staat	volledig
Vormelijke bijzonderheden	de foto zit nog in Gezelles fotoalbum (9267 F, p.4)
Toevoegingen	op zijde 1 links in de bovenrand: Aan G. Gezelle; op zijde 7 midden in de bovenrand: Staat in Loquela, 1882-1883, n° 7, bl. 53 (inkt, beide hand P.A.)

Bewaargegevens

Land	België
Plaats	Brugge
Bewaarplaats	Guido Gezellearchief
ID Gezellearchief	5247
Bibliotheekrecord	https://anet.be/desktop/gga/nl/opacgga/nr=tg:gga_6.11549

Inhoud

Incipit	Uwe zende (pak en brief) heb ik
Tekstsoort	brief
Talen	Nederlands

Gevolgde codeerpraktijk

De tekst werd diplomatisch getranscribeerd, en aangevuld met een editoriale laag.

De oorspronkelijke tekst werd ongewijzigd getranscribeerd; alleen typografische regeleindes en afbrekingstekens, en niet-betekenisvolle witruimte werden genormaliseerd.

Auteursingrepen in de tekst (toevoegingen, schrappingen), en latere redactie-ingrepen (schrappingen, toevoegingen, taalkundige notities) door de lezer werden overgenomen en expliciet gemarkeerd.

Voor een aantal tekstfenomenen werden naast de oorspronkelijke vorm ook editeursingrepen opgenomen in de transcriptie: oplossingen voor niet-gangbare afkortingen en correcties voor manifeste fouten. Daarnaast bevat de transcriptie editeursingrepen ter verbetering van de leesbaarheid (toevoegingen, reconstructies) of ter motivering van transcriptie-beslissingen (aanduiding van onzekere lezingen, weglating van onleesbare tekst). Alle editeursingrepen worden expliciet gemarkeerd.

Colofon

Titel	06/06/1882, Haarlem, Johan Winkler aan [Guido Gezelle]
Editeur	Sofie Meneve; Universiteit Antwerpen
Wetenschappelijke leiding	Els Depuydt
Partners	Openbare Bibliotheek Brugge (Guido Gezellearchief); Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren); Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Lage Landen (ISLN) (Piet Couttenier, Universiteit Antwerpen); Guido Gezellegenootschap
Uitgever	Guido Gezellearchief, KANTL/CTB
Plaats van uitgave	Brugge, Gent
Publicatiedatum	2023
Beschikbaarheid	Teksten en afbeeldingen beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding - Niet Commercieel licentie.

Disclaimer	De editie van de Guido Gezellecorrespondentie is het resultaat van een samenwerkingsproject met vrijwilligers. De databank is in opbouw, aanvullingen en opmerkingen kunnen gemeld worden aan els.depuydt@brugge.be .
Citeren	Een brief kan worden geciteerd als: [Naam van editeur(s)], [brieffschrijver aan briefontvanger, plaats, datum]. In: GezelleBrOn, Wetenschappelijke editie van de correspondentie van Guido Gezelle. [publicatiedatum] Available from World Wide Web: [link]
